

Theologorum, et est optima interpretatio illius loci Pauli, 1 ad Tim. 2 : *Deus vult omnes homines salvos fieri*; ergo hæc voluntas æqualis est respectu omnium hominum; sed non est efficax respectu omnium hominum; ergo nec respectu aliquorum. Respondetur primo habuisse Deum illam voluntatem respectu omnium, et ex vi illius voluisse, et disposuisse illa generalia media, quæ omnibus communia sunt quoad sufficientiam. Deinde vero alia speciali voluntate efficaci elegerit quos voluit, etiam ante prævisa merita, et ex vi illius disposuisse specialia et efficacia media et auxilia, quæ suis confert electis. Nec Theologi, ponentes priorem voluntatem, posteriorem excludunt, sed potius fere omnes illam admittunt; neque etiam illæ voluntates inter se pugnant, ut per se constat; neque etiam videntur superflue, cum habeant distincta objecta et diversos effectus. Secundo, dicitur voluntatem antecedentem (ut in superioribus etiam attigi, ex doctrina Damasceni) non semper esse inefficacem, sed aliquando esse beneplaciti et absolutam nostrorum operum; neque etiam esse de ratione voluntatis antecedentis ut sit efficax, sed posse etiam esse simplicem affectum, ut per se clarum est. Dico ergo voluisse quidem Deum omnes homines salvos facere antecedenti voluntate, non tamen omnes eadem vel æquali; nulla est enim illa consequentia; nam, licet Deus antecederet voluerit efficaci voluntate salutem quorundam, aliorum vero solum simplici affectu, nihilominus verum est velle omnium salutem voluntate antecedenti. Nec Theologi aliud dicunt, sed generatim loquuntur. Et utraque responsio probabilis est et sufficiens; quæ autem verior sit, dicam, Deo dante, in speciali tractatu de Prædestinatione, quem præ manibus habeo.

13. *Secunda, ex analogia ad voluntatem humanam.* — *Solvitur.* — Secunda ratio est, quia de divina voluntate, et ordine actuum ejus philosophari debemus per analogiam ad voluntatem humanam, quia non possumus aliter concipere voluntatem divinam, neque in illa invenitur secundum se talis ordo actuum, sed a nobis concipitur propter illam vel similem analogiam: sed, si inter homines intelligamus principem proponere aliquod præmium bene certantibus, aut laborantibus, vel quid simile, et stabili decreto velit statuere ut nulli detur tale præmium, nisi habenti talia merita, fieri non potest ut talis princeps, absoluta voluntate, velit alicui dare

illud præmium non cognoscendo in illo talia opera, nisi mutet priorem voluntatem, quia illæ voluntates contrariæ sunt; idem ergo de Deo sentiendum est, nam est eadem proportionalis ratio. Respondeo in aliquo esse similitudinem inter Deum et hominem, quæ in argumento declaratur; in alio vero esse diversitatem, quæ notanda est, quia in eo deficit analogia; nimirum in hoc quod voluntas unius hominis non est ita posita in voluntate et potestate alterius, ut efficaciter vel infallibiliter possit ab eo moveri pro arbitrio suo, quia nec per potentiam, nec per præscientiam habet hanc efficacitatem, vel physicam, vel moralem; cor autem hominis in manu Dei est, et quocumque voluerit vertet illud infallibiliter, supposita conditionata præscientia, ut in superioribus declaratum est. Propter hanc ergo diversitatem responderi posset ad argumentum negando simpliciter analogiam. Si tamen non sit sermo de voluntate efficaci cum æqualitate, sed cum proportionem, sic respondeo negando minorem. Posset enim ille princeps, quantum in se est, velle ut familiaris suus (verbi gratia) vel amicus, in quo nullum adhuc cognoscit meritum vel opus, consequatur illud præmium, non quidem ita ut perseverans sine merito illud obtineat; sed ita ut consequenter velit illum habere merita proportionata illi præmio, eaque illi procurare, quantum in ipso est; nam hoc modo illæ voluntates non sunt repugnantes; nam per unam statuitur lex de modo et via obtinendi illud præmium; per aliam vero intenditur idem præmium alicui personæ ut consequendum per eadem media, non quia in illa persona præsupponantur, sed quia illi dabuntur, et præordinabuntur ex vi illius intentionis. Nam hoc modo potest ipsemet homo, antequam habeat merita, efficaciter intendere consequi illum finem, non quidem sine meritis, sed procurando illa ex vi illius intentionis. Idem ergo poterit princeps; nulla enim sufficiens ratio differentie assignatur, quidquid alii dicant. Quod facile patebit, si in tertia persona exemplum adhibeamus. Potest enim quidam alius, distinctus a principe intendere efficaciter, quantum in se est, ut alius consequatur illud præmium, licet in illo nondum viderit meritum, non tamen volendo ut sine merito illud obtineat, sed consequenter volendo totam suam industriam et diligentiam adhibere, ut ille habeat merita proportionata illi præmio. Quod totum in hujusmodi tertia persona circa aliam est liberale et gratuitum,

quamvis consecutio præmii postea futura sit ex justitia. Atque hoc quidem, quod in tertia persona explicuimus, tam familiare est, ut nihil frequentius esse videatur. Sic enim pater efficaciter, quantum in se est, intendit recte et honeste filium suum consequi hanc dignitatem, vel illam, quamvis nondum in illo prævideat merita, vel dispositionem debitam, quia virtute vult hanc ei procurare, et ideo statim eligit media, nimirum ut studeat, honeste vivat, etc. Quod ergo in tertia persona facile intelligitur, in ipsomet principe non majori difficultate intelligitur, si advertamus duplicem posse inducere personam, scilicet legislatoris ac judicis, qui daturus est præmium juxta rationem meriti, et amici, qui ex benevolentia alicujus potest eidem velle illud præmium, et merita quæ ad illud necessaria sunt. Ad hunc ergo modum de Deo philosophamur, et talis est voluntas dandi gloriam, quam in Deo ponimus ante præscientiam meritorum, ut circa quintam rationem magis declarabimus, nam fere cum hac coincidit.

14. *Tertia ratio petita ex diversitate quæ est inter media moralia et physica.* — Tertia ratio est, quia, licet in mediis, quæ sunt physica causa consecutionis finis, possit intentio efficax præcedere intentionem mediorum, tamen, quando media sunt tantum causa moralis, et quasi dispositio necessaria ejus qui consecuturus est finem, non potest in eo saltem qui daturus est talem finem seu præmium, intentio efficax esse prior secundum rationem, quam præintelligantur talia merita; sed in presenti, merita sunt media ad gloriam non tanquam causa physica, sed moralis; ergo intentio efficax dandi gloriam non potest ordine rationis antecedere præscientiam meritorum. Major declaratur ex differentia inter media physica et moralia; nam illa ex se et ab intrinseco habent virtutem causandi sine relatione ad voluntatem alterius; et ideo, licet prius intendatur finis sine præscientia vel particulari voluntate talis medii, si tamen postea eligatur, ex sua virtute operabitur, et conducet ad executionem finis; at vero medium morale non operatur ex sola virtute intrinseca, sed ut relatum ad voluntatem ejus qui daturus est finem intentionem, ut patet in merito, quod debet ab alio acceptari; et est idem suo modo de imputatione, morali dispositione, etc. Ut autem hæc acceptentur per voluntatem alterius, necesse est præcognosci; ergo impossibile est

ut is qui daturus est tale præmium, efficaciter illud velit alicui, nisi post prævisa ejus merita.

15. *Dissolvitur.* — Respondetur negando majorem. Nam, si præcise sistamus in ratione finis et medii, semper intentio finis est prior secundum rationem electione mediorum, sive media sint physica, sive moralia; et sive aliquis sibi ipsi intendat consecutionem talis finis (quod ab aliis etiam admittitur), sive alteri; et sive is qui intendit sit is qui effecturus est seu daturus finem, sive alius, ut in responsione ad secundam rationem declaratum est. Ratio enim generalis est, et eadem in omnibus, quia finis, ut finis, est causa mediorum, tam moralium quam physicorum; ergo ex suo genere debet esse prior quam media, quæcumque illa sint; non est autem prior executione; ergo intentione. Rursus in ipso intendente et eligente, intentio est causa vel ratio electionis; in nobis enim, qui imperfecto modo et per varios actus operamur, intentio censetur esse causa efficiens aliquo modo electionis; in Deo vero, in quo non est actuum distinctio in re, nec causalitas realis esse potest; tamen, quatenus est aliqua distinctio rationis, intentio finis est ratio electionis, quia ratione illius applicatur voluntas ad eligenda media, sive physica, sive moralia; frustra ergo inventa est illa distinctio.

Nec ratio, qua suadetur et declaratur, efficax est; nam licet medium morale habeat suam causalitatem quasi effectivam seu moralem, per respectum ad voluntatem alterius, qui daturus est finem, tamen quatenus actu exercet hanc causalitatem, non comparatur ad finem, ut effectus ad causam, sed ut causa ad effectum in alio genere; et ideo jam non consideratur secundum ordinem intentionis, sed secundum ordinem executionis. Sistendo autem in ordine intentionis et consultationis, quando intenditur finis per hæc media moralia consequendus, non intenditur propter ipsa media, ut (verbi gratia) propter merita tanquam propter finem; id enim plane repugnat (alioqui finis ordinaretur ad media ut ad finem), et ideo intentio talis finis ut sic non prærequirit scientiam talium mediorum, ut existentium vel futurorum absolute, sed ut possibilium et efficacium in suo genere ad talem finem, si ad illum eligantur; et tunc intenditur finis ut obtinendus per talia media, vel implicite per intentionem, vel formaliter per electionem amata, non quia præsupponuntur futura, et ideo placent, sed quia ex

vi intentionis et electionis ordinantur ut fiant et placeant, et acceptentur ab eo qui daturus est præmium. Quamvis ergo hæc media causent per respectum ad ejus voluntatem qui daturus est præmium, non ideo necesse est ut sciantur futura et placitura illi absolute, sed satis quod præcognoscantur apta et digna ejus acceptatione, si fiant, ut possint eligi seu ordinari ad talem finem. Quocirca, quando Deus dicitur propter merita existentia vel prævisa dare et velle dare gloriam, jam tunc merita non considerantur ut media eligenda, sed secundum aliam rationem causæ, quæ ad efficientem vel dispositivam revocatur. Quando enim dicimus Deum dare præmium propter merita, illud, *propter*, non dicit causam finalem, ut per se constat, quia meritum non est finis præmii, sed dicit moralem causam effectivam vel dispositivam; sicut etiam Deus dat gratiam propter contritionem, vel pluviam propter orationem; et ideo in hoc ordine mirum non est quod præscientia talis causæ proximæ supponatur ante voluntatem dandi effectum propter illam, quia jam illa voluntas non pertinet ad ordinem intentionis, sed electionis, quam supra late declaravimus supponere præscientiam meritorum.

Quoad præsens institutum, nihil fere discriminis est inter media physica et moralia. — Neque in hoc fere est ulla differentia inter media physica et moralia, præter illam quæ consistit in ipso modo causalitatis, a quo habent ut dicantur physica vel moralia media. Declaratur, quia ordine intentionis prius vult Deus infundere animam rationalem corpori, quam velle cum semine concurrere ad disponendum illud, et ad priorem voluntatem non necesse est supponere præscientiam absolutam futuræ actionis seminis ad disponendum corpus, sed satis est præcognoscere virtutem et aptitudinem seminis, ut possit eligi tanquam medium ad illum finem. Postea vero quam Deus elegit hoc medium, et voluit concurrere cum semine ad disponendum corpus, videns jam illum esse dispositum, vult in executione infundere animam corpori quod videt jam esse dispositum; et in hoc ordine æque necessarium est præsupponere, medium illud, quamvis physicum, esse jam positum in re vel in præscientia. Idemque intelligi poterit in quolibet alio medio physico. Solum est diversitas, quod in aliis effectibus ipsa media aliquando per se attingunt ad effectum physicam ipsiusmet effectus, qui

propositus fuerat ut finis eorum. Sed hoc nihil refert ad rem de qua agimus, et ad constituendum debitum ordinem inter finis intentionem et executionem mediorum. Atque hæc doctrina clarior fiet ex solutione quintæ rationis.

Ratio quarta qua probant, per illam voluntatem efficacem, libertatem destrui.

16. Quarta ratio, in qua fit magna vis, est quia per hanc electionem efficacem ad gloriam ante prævisa merita tollitur liberum arbitrium, ita ut non sit in potestate hominis sic electi gloriam amittere. Probatur sequela, quia nullus potest resistere efficaci voluntati Dei; ergo posita illa voluntate non manet potestas ad oppositum; ergo tollitur indifferentia; ergo et libertas. Nec satisficit communi responsione de sensu composito et diviso; nam hic locum habet doctrina Anselmi, qua nos usi sumus, quod sensus compositus, qui est ex suppositione antecedente usum libertatis, si necessario infert actum, tollit etiam libertatem ejusdem actus. Probatur, quia illud decretum ponitur a nobis efficax, et antecedens præscientiam meritorum, ac liberi consensus voluntatis, et necessario infert actum; ergo est suppositio antecedens qualis ab Anselmo descripta est; ergo tollit libertatem.

17. *Quid sumatur improbabile in ratione ista.* — Hæc ratio sufficienter, ut existimo, est in superioribus a nobis adducta; et apud me est omnino inefficax, et in hoc etiam improbabilis (quod de tertia etiam ratione dici posset), quod probare conatur esse impossibile Deo efficaciter eligere aliquem ad gloriam libere consequendam; quod nullus antiquorum Theologorum dixit, illorum etiam qui putant de facto talem electionem in omnibus salvandis non præcessisse. Imo etiam eo tendit illa ratio, ut probet non posse Deum absoluta voluntate prædefinire aliquem actum liberum vel effectum interventu causæ liberæ necessario exequendum, ante præscientiam absolutam liberi usus; quod prædicti auctores consequenter concedunt. Unde etiam in particulari docent Deum non elegisse efficaciter Beatissimam Virginem ut esset mater Dei, nisi propter merita ejus jam absolute prævisa. Quod si argumentemur, quia Deus ideo dedit Beatissimæ Virgini tantam gratiam, et tam insignes actus, et ad illos efficacem auxilium, ut per illos se disponeret ad

dignitatem matris Dei, quam illi dare volebat, respondent hoc solum esse verum de quadam voluntate inefficaci, qua Deus desiderabat hanc foeminam matrem Dei efficere, si ipsa se disponderet. At quis unquam Sanctorum ac Theologorum ita locutus est, ut Deus inefficaciter desideraverit Beatam Virginem efficere matrem Dei, priusquam efficaciter id voluerit? Aut quomodo credibile est Deum tanta gratia prævenisse Beatam Virginem, ut a peccato originali eam præservaret, et quod nondum eam in matrem suam efficaciter elegisset, sed solum quod ex velleitate quadam eam desideraverit matrem suam efficere? Aut quæ est necessitas illius imperfecti actus et conditionati, cum in potestate Dei situm esset efficaciter facere, ut illa conditio in re poneretur, imo cum hoc facturum esset ex vi illius primæ intentionis. Adde eadem ratione dicturos esse hos Theologos, Deum non potuisse velle ac prædefinire nos redimere absoluta et perfecta voluntate, ante prævisa Christi merita, et passionem, etc., nam ille effectus prædefinendus talis erat, ut non nisi per media moralia et libera efficiendus esset. Omitto alia superius tacta, propter quæ nunquam potui in hanc venire sententiam, præsertim quia, quoad hanc partem, in argumento a libertate sumpto, nullam vim unquam intellexi.

18. *Respondetur ad rationem.* — Respondeo igitur negando sequelam. Ad probationem autem, dico sensum compositum hic optime applicari, et necessitatem illam, quæ ex illo decreto infertur, esse consequentiæ tantum, non consequentis. Consequenter etiam nego decretum illud esse suppositionem antecedentem, de qua Anselmus locutus est. Tria enim illi desunt, quæ necessaria sunt. Primum est, ut suppositio illa antecedens inferat infallibiliter aliquem actum in particulari, et cum determinatis circumstantiis, circa quem talis suppositio versetur; quia libertas non in generali, sed in particulari exercetur. Per electionem autem efficacem ad gloriam, si nihil aliud addatur, non determinatur homo ad aliquem actum voluntatis suæ in particulari, sed ad summum infertur ex illa suppositione, quod homo operabitur in hac vita, prout oportuerit ad finem illum consequendum; sub qua generalitate poterit maximam libertatem exercere, adeo ut neque quoad specificationem actuum determinatus sit; poterit enim interdum bene, interdum male operari, dum tandem salvetur.

Quod si adhuc instetur, saltem esse determinatum ad hoc ut perire non possit, responderi posset hoc nullum esse inconveniens in prædicto sensu composito, quia illa determinatio non est in homine, sed in Deo; in homine vero semper mandatur executioni sine præjudicio libertatis. Sicut, si Deus statueret absolute non dare homini in toto discursu vitæ auxilium aliquod speciale ad non peccandum, infallibili consequentia sequitur illum aliquando peccaturum, non tamen sequitur privari ulla innata libertate. Atque hoc caput sufficit ad formam argumenti solvendam; tamen neque universaliter satisfacit quoad omnes prædefinitiones divinas, neque etiam in præsentem declarat rem totam; nam potest urgeri casus in quo necessarius sit aliquis actus in particulari ad gloriam consequendam.

19. *Quæ suppositio antecedens libertatem tollat.* — Secundo ergo necessarium est ut suppositio antecedens talis sit, quæ per se immutet voluntatem humanam, eamque omnino determinet ad actum ex vi suæ causalitatis, quod non habet decretum illud divinum, quod per modum intentionis ponitur, ut satis in superioribus declaravimus. Dicitur fortasse, juxta hanc interpretationem, inutilem et nullius momenti esse doctrinam Anselmi; tunc enim perinde est ac si diceretur, suppositionem necessitantem voluntatem tollere libertatem. Respondetur negando sequelam; non enim defuerunt qui dicerent suppositionem omnino determinantem voluntatem nostram non tollere libertatem. Merito ergo docere potuit Anselmus, ac declarare, suppositionem sic præoccupantem et determinantem voluntatem, impedire liberum ejus usum. Dices non solum hoc docuisse Anselmum, sed etiam omnem suppositionem priorem omni usu libero, et necessaria consecutione inferentem aliquem usum determinatum voluntatis, talem ex necessitate esse, ut per se determinet ad unum ipsam voluntatem, et consequenter tollat libertatem; nam, si hanc vim non habeat, non est unde possit habere tantam connexionem cum effectu, ut necessaria consecutione illum inferat. Respondeo imo esse aliam viam et rationem fundandi illam necessariam illationem, media scientia conditionata liberorum effectuum, ut supra satis declaratum est. Neque hic est abusus hujus scientiæ conditionatæ, ut alii nobis objiciunt; quia nihil est magis proprium prudentis artificis, quam velle effica-